

Yvona Činčová: Zlínsko na cestě od Rakouska-Uherska k samostat- nému Československu.

Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Zlín 2018, 240 stran.

ISBN 978-80-87130-45-2

**Velká válka a vznik Československa pohledem kronik
z obcí zlínského okresu**

Petr Odehnal

„Rakousko bylo veštváno do války Německem. Zavraždění následníka trůnu Františka Ferdinanda povstalci srbskými dne 28. června 1914 v Sarajevě bylo snad úmyslně vyvoláno, jak se dá souditi z toho, že ač se vědělo, že nebezpečí hrozí Habsburkům v Bosně, přece následník musel do Bosny, a policie maďarská v Sarajevě neučinila žádných bezpečnostních opatření a po prvním nezdařeném útoku ještě dále musel následník ulicemi sarajevskými, aniž by policie bezpečnost zajistila. Následník cítil svou smrt, a proto vzal s sebou svou manželku, že snad vezmou ohled na ni a tak že i on bude zachráněn. Ale následník trůnu, ač důvěrný přítel Viléma Pruského, měl býti obětován, jenom aby k válce Pruskem již připravené došlo. Snad se také obával Vilém, že by mu následník, jsa energické povahy, překázal v jeho úmyslech. Anebo snad jako přísný katolík nebyl zednářům po chuti a měl býti obětován. Úmysl Viléma byl zničití říše slovanské a rozšířiti moc Německa na východ až k Bagdádu, aby mohl soupeřiti o Indii s Anglií. Ale stromy nerostou do nebe,“ zapsal do farní kroniky valaškokloboucký farář Ignát Kremel. Není kronikář jako kronikář.

První světová válka a vznik samostatného československého státu se staly v posledních letech v souvislosti s příslušnými výročími tématy dlouhé řady různých výstav, konferencí, článků, studií nebo knih. Zlínská historička Yvona Činčová vydala práci, v níž mapuje Velkou válku a vznik republiky na území okresu Zlín. Vymezení na okres Zlín ovšem v textu čtenář nenalezne, řeč je pouze – bez bližšího upřesnění – o „Zlínsku“. Budiž také řečeno, že název knihy může evokovat poněkud širší tematický záběr než „pouze“ válku a vznik Československa, tedy léta 1914 až 1918.

Knihy je rozvržena do devíti kapitol, za nimiž je zařazen seznam pramenů a literatury a pak ještě řekněme příloha evidující/mapující pomníky obětem války, a to přibližně z poloviny obcí okresu. Autorka se postupně věnuje mobilizaci, vojákům a jejich životu na frontě, válečnému hospodářství, všednímu životu, životu škol ve stínu války, společenskému životu (tato kapitola je povýtce konstruována především na základě informací o zlínských hospodách a zlínské sokolské jednotě), vysídlením z Haliče, Bukoviny a Tyrolska, kapitola „Cesta ke vzniku republiky“ je z větší části pojata obecněji a zmiňuje mimo jiné také legionáře a poslední kapitola pak reflektuje vznik republiky optikou obcí regionu.

Obecný rámec a širší pohled jsou opřeny především o práci Ivana Šedivého *Češi, české země a Velká válka 1914–1918* (2001, 2. doplněné vydání 2014) a dílo Mileny Lenderové, Martiny Halířové a Tomáše Jiráňka *Vše pro dítě! Válečné dětství 1914–1918* (2015).

Yvona Činčová vytvořila velmi čtivou, působivou a pestrou mozaiku, sestavenou především ze zápisů školních a obecních kronik, čtyř pamětí a vzpomínkových textů a dále z obsáhlého obrazového materiálu, jenž zahrnuje nejen dobové fotografie a pohlednice, ale také muzejní sbírkové soubory – zvláště dobových archiválií, využity jsou i materiály ze soukromých archivů. Zejména školní kroniky jsou z pohledu sledovaných událostí velmi cenným pramenem nabízejícím v zásadě ucelené zprávy o dění v jednotlivých obcích; široký a mnohohlasý územní záběr pak garantuje poměrně komplexní a plastické zobrazení dotýkaných událostí a fenoménů, v němž zřetelně slyšíme hlas malých a větších vesnic, městeček, měst i specifický mohutnější hlas průmyslového Zlína. Jak se říká: každý (každá obec) se tam najde. Velmi příznivý dojem z předestřené mozaiky je umocněn kvalitní a čistou grafickou úpravou.

YVONA ČINČOVÁ

Zlínsko na cestě od Rakouska-Uherska k samostatnému Československu

Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně

Obálka publikace Zlínsko na cestě od Rakouska-Uherska k samostatnému Československu. |

Školní kroniky s sebou nesou také důležitý pohled učitelů, těch, kteří na svých bedrech nesli podstatnou část organizace a administrativy života v zázemí na úrovni jednotlivých obcí. A také těch, kteří trpce vnímali své postavení ve srovnání s mnohými vesničany, pro které byla válka nejednou – nepřeháním – takřka požehnáním. Yvona Činčová se této skutečnosti dotýká v citacích na s. 86, 90 a 91, nicméně zprávy například z Horní Lidče (tedy již z pozdějšího okresu Vsetín) jsou ještě o málo razantnější. Válečné hospodářství bylo nastaveno tak, že venkov se podílel na výživě měst, vznikl silný rozpor mezi městy a venkovem. Správce školy v Horní Lidči do kroniky za školní rok 1914/15 zapsal: „*Rolníkům a některým živnostníkům nastaly zlaté časy, zato lidem se stálým platem nouze a bída. Ve zdejší osadě má nadto 20 rodin vyživovací příspěvek až 2 K 40 h. denně, a ježto rodiny ty většinou živobytí mají ze svého hospodářství, znamenati u nich jistý blahobyt a veselou mysl, ježto jejich narukovaní manželé neb synové šťastnou náhodou nejsou ve válce v nebezpečí.*“ O rok později poznamenal: „*Rolníci měli nevídané příjmy, avšak osoby s pevným platem, třeba učitelé, bíděně živořili, ježto jejich plat klesl na 1/4 dřívější ceny a oni ze všech stavů byli jediní, kterýmž se drahotního příplatku nedostalo.*“ V zápise za školní rok 1917/18 pak čteme v souvislosti se zvýšením vyživovacích příspěvků pro rodinné příslušníky narukovaných: „*Lidé, kteří měli statek, své živobytí a několik kusů dobytka a vše draho prodávali, brali denně až 12 K, měsíčně i 400 K – tedy více než úředník – zdarma, a pak, když ještě přistoupily k tomu příspěvky na ony, jež byli v Americe, měli vesničané peněz, že až nevěděli, co s nimi.*“ A kloboucký farář konstatoval: „*Po čas války dostávaly ženy vojáků pro sebe a děti, též rodiče vojáků, dosti značné podpory, což si mnohé velice pochvalovaly a nedbaly by, kdyby válka i déle trvala.*“ Ano, válka znamenala pro nejednu rodinu na venkově také dříve nepoznaný blahobyt; mnohý jednatel díky válce ohromně zbohatl...

Oceňuji, že se samostatné kapitoly dostalo tématu vysídlců, tématu, které je myslím ve srovnání s jinými válečnými fenomény poněkud upozaděno. Naopak se v knize podle mého mínění nedostává příliš pozornosti padlým, jichž byly i na úrovni malých vesnic desítky (byť jsou na 32 stranách zmiňované přílohy fotografie pomníků padlým); vždyť která válečná událost přinesla obcím takové ztráty? Na úrovni okresu hovoříme o tisících mužů. A vlastně se v knize nesetkáváme – ani z pohledu jednotlivých obcí – ani s počty odvedenců; tady je řeč – na úrovni okresu – o desítkách tisíc mužů.

Jestliže je v poslední kapitole připomenuto, že 29. října 1918 jmenovali maleno-
vičtí zastupitelé čestnými občany T. G. Masaryka, Karla Kramáře, Františka Staňka, Aloise Jirásku, Václava Klofáče a Isidora Zahradníka, doplňme, že například Valašské Klobouky udělily čestné občanství Jiráskovi, Kramářovi a Staňkovi již 23. června 1918, a to „*v uznání jich platných zásluh o národ český v dobu válečnou*“, a že během války nezrušily – na rozdíl od většiny jiných měst – čestné občanství udělené profesoru Masarykovi již v roce 1910 (dodejme ještě, že TGM nebyl poslancem říšské rady za valašská města, jak je psáno na s. 170, ale řekněme za tzv. valašská města). Ostatně již 1. července 1917 ujednali kloboučtí zastupitelé uveřejnit „*v českých časopisech*“ zprávu, že se zastupitelstvo města připojuje „*ku státoprávnímu ohrazení našich poslanců na říšské radě a projevuje zároveň souhlas s vyzváním českých spisovatelů ku postupu našich poslanců*“. Chci říci, že v určitých ohledech je patrné, že vystavět

výzkum v jednotlivých lokalitách v zásadě pouze na školních a obecních kronikách má své limity.

Menší připomínky? Ano, pár. Například snímky na s. 18 a 19 jsou sice ze školní kroniky z Bohuslavic, jak čteme v popisce, ovšem z Bohuslavic u Zlína, což není upřesnění zbytečné, když pod fotografiemi se v textu píše o Bohuslavicích, ale týká se to těch „nad Vlárí“. Snímek na s. 68 nepochází z obecní kroniky Vizovic, ale z valašskokloboucké školní kroniky. A snad ještě podotknutí, že zvláště v citacích z kronik mohla být jazyková redakce malinko pečlivější.

I přes drobné připomínky platí, co jsem již napsal výše. K širší čtenářské obci se dostala velmi čtivá, působivá a pestrá mozaika, která ukazuje především různorodou každodennost života za Velké války v prostoru pozdějšího okresu Zlín a také první dny naší republiky.